

Sivistysvaliokunta

Muu asia: Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Muu asia: Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (M 4/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten perustuslakivaliokunnalle. Määräaika: 19.3.2020 klo 12.00 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Eerikki Nurmi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen, Opetushallitus
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Kuntaliitto
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Sivistystyönantajat ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen Rehtorit ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Taiteen perusopetusliitto TPO ry
- Vapaa Sivistystyö ry
- Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL
- Yksityiskoulujen Liitto ry

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtioneuvosto on valmiuslain (1552/2011) 6 §:n nojalla antanut 17.3.2020 valtioneuvoston asetuksen valmiuslain 88 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta. Valmiuslain 3 §:n 5 kohdan mukaan poikkeusoloja tämän lain mukaan ovat vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Lain 88 §:n 3 kohdan mukaan väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että kunta voi luopua lasten päivähoidosta annetun lain (nykyään varhaiskasvatuslaki 540/2018) mukaisen päivähoidon järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin.

Lain 109 §:n 2 momentin mukaan edellä 3 §:n 1, 2, 4 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan välttämättömien opetus- ja koulutuspalveluiden turvaamiseksi rajoittaa 1 momentissa tarkoitettujen toiminnan järjestäjälle säädettyä tai määrättyä opetus- tai muun toiminnan järjestämisvelvollisuutta sekä velvollisuutta ateria-, kuljetus- ja majoitusetuuksien järjestämiseen siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Valtioneuvoston linjaus 16.3.2020 ja sen toimeenpano

Valtioneuvosto on 16.3.2020 linjannut koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi ja riskiryhmien suojelemiseksi tarvittavista toimista.

Valtioneuvoston linjausta noudattaen aluehallintovirastot ovat 17.3.2020 antaneet määräykset, joiden mukaan oppilaitokset suljetaan ja yli 10 hengen yleiset kokoukset ja yleisötilaisuudet kielletään. Toimenpiteiden tarkoitus on uuden koronaviruksen aiheuttaman epidemian rajoittaminen. Määräykset ovat voimassa 18.3.—13.4.2020 välisen ajan.

Aluehallintovirastot ovat määränneet, että koulujen, oppilaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön sekä taiteen perusopetuksen tilat suljetaan ja lähiopetus niissä keskeytetään.

Koulujen on kuitenkin järjestettävä esiopetus sekä perusopetuksen 1.—3. vuosiluokkien opetus lähiopetuksena niiden vanhempien lapsille, jotka työskentelevät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla.

Lisäksi koulujen on järjestettävä erityisen tuen päätöksen saaneiden oppilaiden lähiopetus sitä tarvitseville, kuitenkin niin, että ne vanhemmat ja huoltajat, joiden on mahdollista järjestää lapsen hoito kotona, menettelevät näin.

Lähiopetuksen sijaan kaikkien yliopistojen, ammattikorkeakoulujen sekä ammatillisen koulutuksen, lukiokoulutuksen ja perusopetuksen järjestäjien opetus ja ohjaus järjestetään mahdollisimman laajalti vaihtoehtoisilla tavoilla, muun muassa etäopiskelua, erilaisia digitaalisia oppimisympäristöjä.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

päristöjä ja -ratkaisuja sekä tarvittaessa itsenäistä opiskelua hyödyntäen. Ylioppilastutkinnon kokeet toteutetaan 13.3.2020 julkaistussa tiivistetyssä aikataulussa 23.3.2020 mennessä huomioiden terveysviranomaisten antamat määräykset.

Tilojen sulkeminen ei määräysten mukaan lähtökohtaisesti koske yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan käytössä olevia tiloja, erityisesti kriittisillä tutkimuksen aloilla. Lisäksi opiskelijavalinnat voidaan määräysten mukaan toteuttaa korkeakoulujen tiloissa noudattaen asianmukaisia varotoimia.

Sivistysvaliokunta korostaa, että kunkin aluehallintoviraston alueelleen antama määräys perustuu tartuntatautilakiin (58 §, 1227/2016). Näillä toimenpiteillä ehkäistään koronaviruksen aiheuttaman infektion leviämistä ja sen ihmisille ja yhteiskunnalle aiheuttamia haittoja. Valiokunta korostaa myös, että aluehallintovirastojen määräys koulujen ja muiden opetustilojen sulkemisesta tarkoittaa nimenomaan lähiopetuksen antamisen lopettamista kouluissa eikä suinkaan ehdotonta kieltoa liikkua koulun tiloissa.

Valtioneuvoston asetus

Eduskunnalle on annettu Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista (M 4/2020 vp). Rajoitukset tulevat voimaan 18.3. ja ovat voimassa 13.4. asti. Sivistysvaliokunta antaa tästä asetuksesta perustuslakivaliokunnalle lausunnon. Perustuslakivaliokunnan mietinnön pohjalta eduskunta voi hyväksyä asetuksen tai kumota sen osittain tai kokonaan.

Asetuksella annetaan varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjille mahdollisuus määräaikaaisesti poiketa toiminnan järjestämisestä koskevista eräistä säännöksistä. Seuraavassa erät keskeisimmät asetuksen säännökset.

Kunnat voivat luopua varhaiskasvatuksen järjestämisvastuusta niissä tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin (2 §). Valiokunnan asiantuntijakuulemisen perusteella saaman käsityksen mukaan asetus ei koske yksityisiä varhaiskasvatuksen palveluntuottajia. Kunnan kanssa sopimuksen perusteella toimivien yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien asema perustuu ko. osapuolten sopimuksen sisältöön.

Perusopetuksen järjestäjällä ei ole velvollisuutta järjestää perusopetusta tai muuta toimintaa lähiopetuksena koulussa tai muussa opetuksen järjestämispaikassa (3 §). Säännös mahdollistaa siis etäopetuksen järjestämisen perusopetuksessa siinä laajuudessa kuin kunta harkitsee tarkoituksenmukaiseksi. Opetuksen järjestäjällä on pykälän mukaan velvollisuus järjestää perusopetuslaissa (628/1998) säädettyä oppilaan tukea, kuten tuki- tai erityisopetusta, tehostettua- tai erityistä tukea, opetuksen tueksi annettuja palveluja tai oppilashuoltoa vain siinä laajuudessa kuin se on olosuhteisiin nähden mahdollista toteuttaa.

Järjestämisvelvollisuus koskee kuitenkin niitä esiopetuksen oppilaita, perusopetuksen 1—3 vuosiluokkien oppilaita ja perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettuja erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita, joiden huoltajat työskentelevät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla. Järjes-

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

tämisvelvollisuus koskee myös perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettuja pidennetyn opivollisuuden piirissä olevia oppilaita.

Lukiokoulutuksen järjestäjällä ei ole asetuksen säännösten mukaan velvollisuutta järjestää lukio-opetusta ja opintojen ohjausta lähiopetuksena (5 §). Tarkoitus on, että lukiokoulutuksessa hyödynnetään pääsääntöisesti etäjärjestelyjä opetuksen sekä opintojen ohjauksen ja ns. jälkiohjauksen järjestämisessä sekä lukiolain 25 §:ssä tarkoitettua itsenäistä opiskelua.

Myös ammatillisen koulutuksen järjestäjä vapautetaan velvollisuudesta järjestää lähiopetusta oppilaitoksessa (6 §). Pykälällä tavoitellaan tältäkin osin etäopetuksen sekä opiskelijoiden itsenäisen opiskelun suosimista. Koulutuksen järjestäjän on mahdollista poiketa henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) koskevista säädöksistä siltä osin kuin se on tarpeellista. Erityistä tukea ja vaativaa erityistä tukea on velvollisuus antaa vain siinä laajuudessa kuin se on mahdollista toteuttaa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 52 §:ssä tarkoitettuja näyttöjä ja muuta osaamisen osoittamista on velvollisuus järjestää myös vain siltä osin kuin osaamisen osoittaminen on mahdollista toteuttaa.

Asetuksen voimassaoloaikana kaikissa yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa opetus ja ohjaus järjestetään lähiopetuksen sijaan mahdollisimman laajalti vaihtoehtoisilla tavoilla, muun muassa etäopiskelua, erilaisia digitaalisia oppimisympäristöjä ja -ratkaisuja sekä tarvittaessa itsenäistä opiskelua hyödyntäen (7 ja 8 §). Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla ei ole asetuksen voimassaoloaikana velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja opintojen ohjausta siten, että opiskelija voi suorittaa opinnot tavoitteellisessa suorittamisajassa.

Vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettun oppilaitoksen ylläpitäjän ja taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) 2 §:ssä tarkoitettun koulutuksen järjestäjän ei tarvitse järjestää koulutusta, jos koulutuksen järjestäminen muulla tavoin kuin lähiopetuksena ei ole mahdollista (9 ja 10 §).

Valiokunta korostaa, että asetus ei sisällä varsinaisia kieltoja mutta se tarjoaa koulutuksen järjestäjille laajat mahdollisuudet toimia vallitsevissa oloissa ja ottaen huomioon myös aluehallintoveranomaisten antamat määräykset. Sivistysvaliokunta korostaa, että palvelujen järjestämisen tulee perustua järjestäjätahojen nimenomaisiin päätöksiin.

Valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on asetukseen sisältyviä rajoituksia varhaiskasvatukseen sekä opetukseen ja koulutukseen pääosin pidetty vallitsevissa valmiuslain perusteella todetuissa poikkeusoloissa perusteltuina, joskin asetuksen sisältöön on esitetty useita huomioita.

Sivistysvaliokunta pitää asetusta vallitsevissa oloissa perusteltuna ja kannatettavana. Valiokunta esittää kuitenkin asetuksesta ja sen toimeenpanosta seuraavassa eräitä huomioita.

Varhaiskasvatus

Kunta voi asetuksen mukaan luopua varhaiskasvatuksen järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin. Valiokunta korostaa, että kunnalla on siten näissä poikkeustilanteissakin tarpeen mukainen varhaiskasvatuksen järjestämisvel-

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

vollisuus. Valtioneuvosto on suositellut vanhemmille, että he mahdollisuuksien mukaan ottavat lapsensa pois varhaiskasvatuksesta. Julkisella ja yksityisellä sektorilla on työnantajamääräyksin tai vapaaehtoisuuteen perustuvasti siirrytty ja edelleen siirrytään tekemään töitä kotona. Osittain myös tästä syystä lasten määrä varhaiskasvatuksessa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan vähentynyt pandemian kehittyessä.

Asiantuntijakuulemisessa on korostettu päiväkotien ryhmänmuodostuskäytäntöjä näissä poikkeustilanteissa. Esimerkiksi nyt riskiryhmiin kuuluvan väestön suojaamisessa vakavalta tartuntataudilta on keskeistä, että lapsiryhmien suhdeluku on normaaliasetusta matalampi.

Valiokunnan kuulemisessa on noussut esiin kysymys varhaiskasvatustaksujen perimisestä asetuksen voimassaoloaikana. Valiokunta kehottaa kuntia luopumaan varhaiskasvatustaksujen perimisestä silloin, kun lapsi ei ole hoidossa, sillä se osaltaan saattaa lisätä vanhempien mahdollisuuksia jäädä kotiin hoitamaan lasta ja siten vähentää riskiä tartunnan saamisesta.

Varhaiskasvatus ja esiopetus

Esiopetusta annetaan kouluissa ja varhaiskasvatuksen yksiköissä. Asetuksen 3 §:n mukainen järjestämisvelvollisuuden rajausta kriittisillä aloilla toimivien vanhempien lapsiin koskee ministeriön antaman kannan mukaan sekä esiopetusta kouluissa että varhaiskasvatuksen yksiköissä. Sivistysvaliokunta painottaa, että asetuksen 3 §:n mukaisesti tulee edistää ja mahdollistaa etäopetus myös esiopetuksessa. Valiokunta toivoo, että esiopetuksen järjestämiseen varhaiskasvatuksessa oleville suhtaudutaan tilanteen edellyttämällä sallivuudella.

Opetuksen yhdenmukaisuus

Valiokunta toteaa, että asetuksesta ei ilmene, edellytetäänkö siinä, että lapsen kummankin vanhemman tulee työskennellä kriittisellä alalla, vai riittääkö, että toinen heistä kuuluu mainittuun työntekijäryhmään. Lisäksi epäselväksi jää, riittääkö huoltajan oma ilmoitus vai edellytetäänkö hakemusta ja päätöstä siitä, onko lapsella oikeus opetukseen em. tilanteessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että näissä tilanteissa toimitaan kunnissa rajoitustoimien tarkoituksen mukaisesti ja joustavasti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kriittisillä aloilla työskentelevien vanhempien lapsiin liittyvät ratkaisut tehdään sallivin tulkinnoin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pääsääntö on, että opetuksen järjestäminen lähiopetuksena edellyttää, että lapsen kumpikin vanhempi työskentelee kriittisellä alalla vanhempien omaan ilmoitukseen perustuen. Ratkaisuissa tulee ottaa huomioon perheiden ja vanhempien töihin liittyvät erilaiset tilanteet sekä esimerkiksi yksinhuoltajien asema.

Asetuksen 3 §:n 2 momentissa mahdollistetaan se, että perusopetuksen järjestäjät voivat omilla päätöksillään poiketa antamansa opetuksen määrää koskevista säännöksistä. Valiokunta pitää opetuksen valtakunnallisen yhdenmukaisuuden ja oppilaiden yhdenvertaisuuden turvaamisen kannalta tärkeänä, että Opetushallitus ohjeistaa perusopetuksen järjestäjiä riittävästi opetuksen tehtävien muutosten toteuttamisessa.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

Nivelvaiheet

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota opetuksen tai koulutuksen kaikissa eri päättövaiheissa olevien oppilaiden ja opiskelijoiden asemaan, joiden nyt meneillään olevat opinnot vaikuttavat jatko-opintoihin pääsemiseen. On huolehdittava kaikin mahdollisin keinoin siitä, että jatko-opintoihin pääseminen tai valmistuminen ammattiin ei vaikeudu tai esty poikkeusajan toimenpiteiden vuoksi.

Valiokunnan saaman lausunnon mukaan esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa opintojen loppuvaiheessa olevien opiskelijoiden valmistuminen voidaan pyrkiä turvaamaan suosimalla heidän näyttöjensä järjestämistä tilanteessa, jossa kaikkia näyttöjä ei ole mahdollista järjestää.

Lukiokoulutuksessa opintojen loppuvaiheessa olevien valmistuminen pyritään turvaamaan järjestämällä ylioppilastutkinnon kokeet tiivistetyssä aikataulussa. Yksittäisten opiskelijoiden kohdalla on mahdollista, että opinnot hidastuvat, ja he tarvitsevat lukiokoulutuksen järjestäjän päätöksellä myönnettävää lisäaikaa opintojen suorittamiseen.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Asetuksen 3 §:n 3 momentin mukaan opetuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää pykälässä tarkoitettua oppimisen tukea sekä opetuksen maksuttomuuden piiriin kuuluvia palveluja sekä oppilashuoltoa vain siinä laajuudessa kuin se on mahdollista toteuttaa. Asetuksen perustelumui-
tiossa säännöksen tulkintaa avataan viittaamalla "olosuhteisiin". Valiokunta toteaa, että järjestämisvelvollisuuden näkökulmasta säännöksen loppuosan viittaus palvelujen toteuttamismahdollisuuksiin voi johtaa hyvin erilaisiin tulkintoihin ja toteuttamistapoihin eri kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien järjestämässä opetuksessa ja toiminnassa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tulkintavaikeuksia voi tulla siitä, mitä rajoitusmahdollisuus käytännössä tarkoittaa ja millä perusteilla opetuksen järjestäjä arvioi ja päättää esimerkiksi kouluruuan tarjoamisen rajoittamisesta. Hallituksen taholta on julkisuudessa esitetty raja-
aus, että kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää kouluruokailua kotona opiskeleville lapsille. Kunnat voivat tämän mukaan kuitenkin oman harkinnan mukaan järjestää kouluruokailua myös muille lapsille, mutta se lisää lasten lähikontaktien määrää ja siitä koituvaa riskiä. Valiokunta kuitenkin toteaa, että kouluruokailu on usealle perheelle ja lapselle erittäin tärkeä osa lapsen ravinnon saantia ja tärkeä myös perheen toimeentulon kannalta. Ruokailun pois jättäminen voi syventää lapsiperheiden köyhyyttä.

Valiokunta toteaa, että kouluateria kuuluu perusoikeutena turvattuun maksuttomaan opetukseen, ja pitää tärkeänä, että perustuslakivaliokunta arvioi, miten opetuksen maksuttomuuteen kuuluvaa oikeutta on mahdollista rajata poikkeusoloissa. Maksuton perusopetus tarkoittaa perustuslakivaliokunnan perusoikeusudistuksen yhteydessä lausuman mukaisesti myös riittävää ravintoa (PeVM 25/1994 vp s. 9).

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

Opetuksen järjestäjän vastuu etäopetuksessa

Asetus mahdollistaa sen, että eri koulutusasteilla opetus voidaan toteuttaa lähiopetuksen sijasta etäopetuksena. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että oppilaat ovat opetuksen järjestäjän vastuulla kaikessa opetuksen järjestäjän toiminnassa, ja vastuu ulottuu kaikkiin opetus- ja toimintapaikkoihin. Perusopetuslaissa säädetään mm. oppilaan oikeudesta turvalliseen oppimisympäristöön (29 §), mikä kattaa sekä fyysisen että psyykkisen ympäristön, ja maksuttomaan tapaturman hoitoon (34 §) koulun ohella muussa opetuksen järjestämispaikassa. Opetushallituksen on syytä pikaisesti ohjeistaa koulutuksen järjestäjiä vastuun laajuudesta, kun vallitsevissa oloissa on siirrytty hyvin laajasti etäopiskeluun.

Opiskeluhoolto

Perusopetuslain, lukiolain (714/2018) ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisessa opetuksessa tai koulutuksessa olevalla on oikeus saada opiskeluhoollon palveluja siten kuin siitä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) säädetään. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiä toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä oppilas- ja opiskelijahuoltona, mutta oppilaalla on oikeus saada myös yksilökohtaisia opiskeluhoollon palveluja. Asetuksen 3 §:n 3 momentissa opiskeluhoollon palvelujen antamista rajataan osana perusopetuksen toimia siten, että opetuksen järjestäjän velvollisuutena on järjestää ko. palveluja vain siinä määrin kuin niitä on mahdollista toteuttaa.

Valiokunta pitää sinänsä perusteltuna, että oppilas- ja opiskelijahuollon järjestämisvelvollisuus rajataan siihen laajuuteen ja sellaisiin toimintamuotoihin kuin se näissä poikkeuksellisissa olosuhteissa on kohtuudella mahdollista toteuttaa, mutta kiinnittää huomiota rajauksen kohdistamiseen.

Valmiuslaissa ei viitata erikseen oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin, mikä johtunee siitä, että opiskeluhoollon palveluista säädettiin valmiuslain säätämisen aikaan koulutusta koskevien lakien lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä, eikä muuttanutta lainsäädäntöä ole valmiuslaissa huomioitu. Lisäksi valiokunta toteaa, että nyt käsiteltävänä olevan asetuksen opiskeluhoollon palveluja koskeva rajausmahdollisuus näyttää kohdistuvan vain perusopetukseen ja perusopetuslain mukaisen opetuksen järjestäjän toimivaltaan. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki sen sijaan koskee myös lukioita ja ammatillista koulutusta. Valiokunta pitää tärkeänä, että perustuslakivaliokunta tarkastelee myös tätä kysymystä.

Valiokunta toteaa, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan vastuu palvelujen järjestämisessä jakautuu eri tahoille siten, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät vastaavat opetussuunnitelmansa tai opiskeluhoollon suunnitelmansa mukaisesta opiskeluhoollosta. Psykologi- ja kuraattori-palvelujen sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuu kuuluu oppilaitoksen sijaintikunnalle. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään myös terveydenhoitajan ja lääkärin tavoitettavuudesta.

Valiokunta painottaa, että poikkeusoloissa korostuu, lähiopetuksen puuttuessaakin, opetustoimen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuus lastensuojelulain mukaisesti ottaa tarvittaessa yhteyttä kunnan sosiaalihuollosta vastaavaan toimielimeen, jos laista ilmenevät perusteet täytyvät.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

Tiedotus, seuranta ja korjaavat toimenpiteet

Sivistysvaliokunta korostaa, että opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tiedottaa mahdollisimman pian kaikille oppilaille ja huoltajille, mitkä koulun ja oppilaitoksen palvelut, mukaan lukien opiskeluhuollon palvelut, on valtioneuvoston asetuksen voimassaoloaikana mahdollista toteuttaa ja miten niitä tarvitsevan pitää toimia niitä saadakseen. Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä sitä, että eri viranomaiset sovittavat yhteen antamansa määräykset ja ohjeet siten, että niistä välittyy selkeä ja yksiselitteinen viesti kansalaisille molemmilla kansalliskielillä. Valiokunta painottaa kaikkien kunnassa oleskelevien tarvetta saada tautitilanteesta riittävät tiedot ymmärrettävällä tavalla.

Opetus- ja kulttuuriministeriölle ja Opetushallitukselle lankeaa erityinen vastuu poikkeusäännösten mahdollisimman yhdenmukaisen ja lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden oikeusturvanäkökohdat huomioon ottavan ohjeistuksen aikaansaamiseksi eri järjestäjätahoille.

Sivistysvaliokunta korostaa, että nyt päätetyn poikkeustilan aikana ja sen mahdollisesti pitkittyessä asianomaisten viranomaisten on huolellisesti seurattava ja arvioitava nyt ehdotettujen palveluja rajoittavien päätösten vaikutuksia erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Valiokunta painottaa, että lapsilla ja nuorilla on hyvin vaihtelevat mahdollisuudet oppia ja omaksua uusia asioita ilman riittävää lähiopetusta. Sen vuoksi on poikkeustilan päätyttyä selkeästi kohdistettava lisäresursseja opetukseen ja koulutukseen, jotta mahdolliset oppimisvajeet ja vastaavat lapsen ja nuoren oppimispolkuja uhkaavat ongelmat voidaan poistaa.

Lopuksi

Valiokunta toteaa, että opetuksen ja muun toiminnan toteuttaminen poikkeusoloissa vaatii paljon lapsilta, nuorilta sekä opettajilta ja muulta henkilökunnalta sekä toimintojen järjestäjiltä. Poikkeavat järjestelyt vaativat joustavuutta eri osapuolilta. On tärkeää, että rajoituksia tulkitaan sallivasti lapsen ja nuoren oikeudet huomioiden.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjät varautuvat normaali-tilanteeseen palautumiseen huolella ja suunnitelmallisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että oppilaat ja opiskelijat saavat tarvitsemansa tuen, jotta opiskelu jatkuu mahdollisimman hyvin.

On myös tärkeää, että asetuksen piiriin kuuluvat toiminnan järjestäjät saavat riittävästi ohjeistusta päätöksentekomenettelyä varten. Tämä koskee sekä toiminnan rajoittamista koskevaa yleistä päätöksentekoa että yksilöä koskevia päätöksiä mahdollisine muutoksenhakuoikeuksineen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 2/2020 vp

Helsingissä 19.3.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps (osittain)
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd (osittain)
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps (osittain)
jäsen Emma Kari vihr
jäsen Hilikka Kemppi kesk (osittain)
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sari Sarkomaa kok
varajäsen Tarja Filatov sd (osittain)
varajäsen Jouni Ovaska kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine